

УДК: 796.015.132:378.147:005.336.2(477)

ДУТЧАК Мирослав

Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6823-272x>e-mail: mdutchak@uni-sport.edu.ua**КОВАЛЬ Катерина**

Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0009-3155-2645>e-mail: koval.nadc@gmail.com**АНТИДОПІНГОВА ОСВІТА У СПОРТІ: ОЦІНКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ ТРЕНЕРІВ)**

Освіта розглядається як базовий інструмент запобігання порушенням антидопінгових правил і як стратегічний напрям розвитку культури доброчесності у спорті. З урахуванням оновлених вимог Всесвітнього антидопінгового кодексу та положень Міжнародного стандарту з освіти особливої актуальності набуває дослідження стану, тенденцій і проблем антидопінгової освіти в Україні. Тренери посідають центральне місце у структурі спортивної спільноти, виконуючи не лише організаційно-методичну, а й освітньо-виховну функцію. Саме вони формують безпосереднє освітнє середовище спортсмена, впливають на його систему цінностей, мотивацію до занять і ставлення до правил чесної гри. Відтак вивчення рівня антидопінгової обізнаності тренерів, їхньої освітньої готовності до інтеграції антидопінгових компонентів у систему спортивної підготовки є необхідною передумовою розбудови дієвої національної системи антидопінгової освіти. Мета дослідження – визначення сучасного стану, ставлення тренерів до змісту й ефективності антидопінгової освіти, окреслення шляхів її вдосконалення в Україні. Опитування 131 тренера з 46 видів спорту проведено онлайн (Google Forms). Застосовано методи анкетування, аналізу науково-методичної літератури та статистичного узагальнення даних. Тренери визнають свою ключову роль у формуванні антидопінгової культури спортсменів і підтримують інтеграцію відповідних освітніх компонентів у програми спортивної підготовки, насамперед через діяльність спортивних федерацій, клубів і закладів освіти. Участь у просвітницьких програмах розглядається ними як складова професійної діяльності, що потребує безперервного підвищення кваліфікації. Позитивно оцінюючи цифрові освітні інструменти, тренери надають перевагу інтерактивним і практико-орієнтованим формам навчання, які забезпечують глибше засвоєння знань і формування прикладних умінь. Водночас відзначено нерівномірність участі в освітніх заходах, нестачу координації між інституціями та недостатнє висвітлення технічних і правових аспектів антидопінгової діяльності. Тренери демонструють високий рівень усвідомлення своєї відповідальності у формуванні культури «чистого спорту» та виявляють готовність до участі в освітніх програмах. Розвиток антидопінгової освіти потребує переходу від епізодичних заходів до цілісної системи, що поєднує цифрові ресурси з інтерактивними методами навчання та забезпечує сталу участь НАДЦ, спортивних федерацій і закладів освіти у спільному просвітницькому процесі.

Ключові слова: освітні програми; антидопінгова діяльність; допінг; тренери; спорт; національні антидопінгові організації.

<https://doi.org/10.31891/pcs.2025.4.3>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасна система протидії допінгу у спорті передбачає багаторівневу взаємодію між міжнародними, національними та освітніми інституціями, спрямовану на формування культури доброчесності й забезпечення дотримання принципів «чистого спорту». Освітня складова є невід'ємним елементом цієї системи, оскільки саме через просвітницькі заходи відбувається запобігання порушень антидопінгових правил та формування етичної свідомості спортсменів.

Відповідно до вимог Всесвітнього антидопінгового кодексу та Міжнародного стандарту з освіти, освітня діяльність має охоплювати не лише спортсменів, а й тренерів, лікарів та інших представників допоміжного персоналу [1, 2].

Особливе місце у цьому процесі належить тренерам, які виконують не лише функцію з організації, планування та проведення тренувального процесу, а й відіграють ключову роль у вихованні моральних і поведінкових орієнтирів спортсменів. Вони є провідниками знань, наставниками та авторитетними фігурами, здатними впливати на систему цінностей і освітнє середовище спортсмена. Саме тому рівень їхньої

антидопінгової компетентності, ставлення до освітніх ініціатив і готовність до участі в просвітницькій діяльності є визначальними чинниками ефективності всієї системи профілактики допінгу [3].

Як засвідчують результати наукових досліджень, рівень залучення тренерів до антидопінгової освіти залишається низьким і епізодичним. У більшості національних програм центральною цільовою групою освітніх заходів виступають спортсмени, тоді як тренери, які безпосередньо формують виховне середовище та транслюють цінності чесної гри, здебільшого залишаються поза межами систематичної підготовки [4].

Думка тренерів є критично важливою для оцінки стану антидопінгової освіти та розроблення нових підходів до її реалізації. Наукова спільнота відзначає, що ефективність освітніх програм значною мірою залежить від залученості тренерів і того, наскільки навчальний контент відповідає їхнім професійним потребам [5]. Автори вказують на обмеженість ресурсів, слабку координацію між спортивними та антидопінговими організаціями, а також недостатню практичну релевантність існуючих програм як основні бар'єри в освітньому процесі. Водночас саме інтеграція досвіду, очікувань і запитів тренерів розглядається як необхідна умова створення ефективних, доказово обґрунтованих програм підвищення антидопінгової обізнаності [6].

В українському контексті питання залучення тренерів до системи антидопінгової освіти досі не отримало належного наукового висвітлення. Попри наявність розвиненої нормативно-правової бази та діяльність Національного антидопінгового центру (далі – НАДЦ), залишаються відкритими питання інтеграції антидопінгових модулів у програмах професійної підготовки тренерів, створення механізмів постійного підвищення кваліфікації фахівців, узгодження освітніх стандартів і підвищення їхньої ефективності.

У цьому контексті вивчення ставлення тренерів до стану антидопінгової освіти, рівня їхньої обізнаності, готовності до участі у просвітницькій діяльності та бачення шляхів удосконалення освітніх програм набуває особливої актуальності. Таке дослідження дає можливість не лише оцінити реальний стан проблеми, але й закласти підґрунтя для

розроблення національної моделі безперервної антидопінгової освіти у сфері фізичної культури і спорту.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Сучасний науковий дискурс з питань протидії допінгу має переважно біомедичну та технологічну спрямованість, зосереджуючись на питаннях удосконалення процедур тестування, фармакологічного контролю та виявлення заборонених речовин. Водночас педагогічні, етичні та освітні аспекти, зокрема проблематика підготовки тренерів і формування у них антидопінгових компетентностей, залишаються малодослідженими [7].

Аналіз наявних наукових праць свідчить про важливість ролі тренера у житті спортсмена. У дослідженні О. Антонюка та М. Лісовського [3] визначено, що персоніфікована підсистема системи олімпійської підготовки представлена тренером і спортсменом, де тренер керує процесом підготовки, а навколо спортсмена вибудовується вся система відповідно до його здібностей, можливостей і перспектив. Тренер розглядається як центральна фігура освітнього та виховного впливу, від особистого прикладу і авторитету якого залежить формування у вихованців мотивації до занять, спортивних цінностей і морально-вольових якостей. У дослідженні В. Дубового та І. Шевченка [8] наголошується, що саме професіоналізм, культура спілкування та особистий приклад тренера створюють умови для розвитку внутрішньої мотивації до занять спортом, формування ціннісного ставлення до фізичного вдосконалення та відповідального ставлення до власного здоров'я.

У дослідженні Є. Павлюк та О. Павлюк [9] зазначається, що під тиском ринкових механізмів відбувається зміщення акцентів із гуманістичних ідеалів олімпізму на прагматичні цілі, що послаблює виховну функцію спорту та створює передумови для порушень принципів чесної гри. Отже, розвиток антидопінгової освіти, зокрема через підготовку тренерів як провідників цінностей доброчесності, чесності та відповідальності, може розглядатися як важливий чинник відновлення етичних засад спорту.

Поодинокі вітчизняні емпіричні дослідження також свідчать про наявність суттєвого дефіциту антидопінгових знань серед спортсменів і недостатню участь тренерів у формуванні свідомого ставлення до проблеми допінгу, як зазначено у дослідженні Н. Корнійчук та ін. [10]. Роль тренера та лікаря визнається визначальною у попередженні допінгу, однак реальний вплив цих фахівців є обмеженим через нестачу їхньої професійної підготовленості у сфері антидопінгової освіти. Автори підкреслюють, що ключовими чинниками зменшення поширеності допінгу є підвищення професійного рівня тренерів та розвиток освітніх антидопінгових програм.

Узагальнення результатів досліджень з питань педагогіки спорту свідчить, що традиційні форми навчання, орієнтовані на репродуктивне засвоєння знань, поступово втрачають ефективність у сучасних соціокультурних умовах, тоді як інтерактивні, гібридні та дистанційні моделі, побудовані на принципах індивідуалізації, розвитку критичного мислення та використання цифрових інструментів, демонструють вищі результати [11]. Як зазначається в роботах М. Делембовського та ін. [12] і О. Дмитрієвої та ін. [13], впровадження інноваційних методів – flipped classroom, problem-based learning, interactive learning, gamification – сприяє підвищенню мотивації здобувачів освіти та ефективнішому засвоєнню знань.

Встановлено, що цифрові інструменти – електронні освітні платформи, дистанційні курси, інтерактивні симуляції – створюють умови для персоналізації навчання та підвищення доступності освітніх ресурсів, однак їх ефективність залежить від педагогічного дизайну, рівня цифрової компетентності викладачів і мотивації здобувачів освіти. У сфері спорту цифровізація є не лише технологічним трендом, а й стратегічною необхідністю, що зумовлена трансформацією способів комунікації, навчання та управління знаннями [14].

Водночас підкреслюється обмежена ефективність розповсюджених інформаційно-репродуктивних підходів та недостатня інтеграція антидопінгової освіти у систему професійної підготовки тренерів [15Помилка! Джерело посилання не знайдено.]. Разом із тим, доведено, що

перехід від лекційних до інтерактивних, цифрових і рефлексивних форматів навчання суттєво підвищує участь слухачів і рівень сформованих компетентностей тренерів [16]. Крім цього, успішність антидопінгових освітніх програм визначається розвитком моральної залученості, етичної свідомості та рефлексивного мислення, а не лише передачею знань про правила та заборони [17Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Попри наявність нормативних засад та організаційних механізмів реалізації антидопінгової політики в Україні, система освіти у цій сфері досі не набула цілісного, структурованого характеру. Аналіз наукових джерел свідчить про домінування досліджень, спрямованих переважно на вивчення рівня поінформованості спортсменів, тоді як участь тренерів у процесі антидопінгової освіти, їхня роль як ключових суб'єктів формування освітнього середовища та трансляції цінностей «чистого спорту» залишається недостатньо висвітленою.

Недостатньо дослідженими є питання інтеграції антидопінгової тематики в програми професійної підготовки й підвищення кваліфікації тренерів, а також ефективності існуючих форм навчання. Відсутні комплексні дані про ставлення тренерів до змісту й форматів антидопінгової освіти, їхню оцінку сучасних цифрових ресурсів (зокрема ADEL), ступінь залученості у просвітницьку діяльність та бачення шляхів удосконалення навчальних програм.

Невирішеними залишаються також питання практичної взаємодії між Національним антидопінговим центром, спортивними федераціями, клубами та закладами освіти, що ускладнює створення ефективної системи безперервного професійного розвитку тренерів у контексті запобігання допінгу. Відсутність єдиних критеріїв оцінювання результативності освітніх програм та слабка координація між інституціями не дозволяють забезпечити сталість і послідовність антидопінгових освітніх ініціатив.

Таким чином, наукова потреба полягає у виявленні сучасного стану антидопінгової освіти в Україні з позицій тренерів, визначенні рівня їхньої обізнаності, ставлення до змісту освітніх програм та готовності до участі у подальшому розвитку системи просвіти у сфері «чистого спорту». Саме ці аспекти формують предмет дослідження, представленого в означеній статті.

4. ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження та обговорення особливостей антидопінгової освіти у спорті в Україні на матеріалі опитування тренерів, з'ясувати джерела обізнаності, досвід навчання, оцінку змісту, форм та потреби у підвищенні кваліфікації.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Дослідження проведено у період з 28 грудня 2024 по 28 лютого 2025 року серед тренерів з різних видів спорту ($n = 131$): чоловіків – 67 %, жінок – 33 %. Віковий діапазон 18–70+ років. Професійний стаж: до 5 років – 28 осіб, 6–15 років – 47 осіб, 16–30 років – 42 особи, понад 30 років – 13 осіб. Опитування охопило представників 46 видів спорту. Серед найчастіше згадуваних – легка атлетика, футбол, сучасне п'ятиборство, армреслінг та бокс. Така різноманітність підтверджує, що у вибірку увійшли фахівці, які працюють як в олімпійських, так і в неолімпійських видах спорту, що забезпечує репрезентативність результатів щодо всієї тренерської спільноти. Рівень змагальної активності спортсменів, яких тренують опитані респонденти, свідчить про високий професійний статус багатьох учасників. Понад половина тренерів (56 %) зазначили, що їхні вихованці брали участь у міжнародних змаганнях. Зокрема, 22 особи (17 %) підготували спортсменів-учасників Олімпійських, Паралімпійських, Дефлімпійських або Всесвітніх ігор; 29 тренерів (22 %) – учасників чемпіонатів світу; ще 22 (17 %) – чемпіонатів Європи. Решта респондентів працюють переважно зі спортсменами національного рівня (30 %) або регіональних змагань (11 %).

Для отримання об'єктивної інформації відповідно до мети роботи застосовано: аналіз

науково-методичної та спеціальної літератури; онлайн-опитування (анонімна самозаповнювана анкета Google Forms). Анкета містила 41 запитання у п'яти тематичних блоках: (1) соціально-демографічні дані; (2) уявлення про допінг та його поширення; (3) досвід взаємодії з антидопінговою освітою; (4) оцінка форматів і змісту навчання; (5) пропозиції щодо вдосконалення. Використано закриті (альтернативні, шкальні, з можливістю мультिवибору) та кілька відкритих запитань. Збір даних здійснювався дистанційно без втручання дослідника у відповіді респондентів.

Усі отримані дані опрацьовано методами описової статистики (частоти, відсотки; для шкальних оцінок – середні значення за 5-бальною шкалою) у програмі Microsoft Excel (2023).

Дослідження виконано відповідно до етичних стандартів Гельсінської декларації та локальних нормативів академічної доброчесності; участь була добровільною та анонімною, перед заповненням анкети отримано електронну інформовану згоду респондентів; персональні дані не збирались, конфіденційність відповідей забезпечено.

Найчастіше перше знайомство з поняттям допінгу у тренерів відбувалося ще до початку їхньої професійної діяльності. Так, 42 % респондентів зазначили, що вперше зіткнулися з темою під час занять спортом у молодшому віці, тобто в період власної змагальної кар'єри. Ще 22 % дізналися про допінг через засоби масової інформації, 15 % – у закладах вищої освіти, 11 % – уже у процесі тренерської роботи. Для 6 % опитаних перше ознайомлення з проблематикою відбулося в дитячому віці, а менш ніж 1% повідомили, що з темою допінгу не стикалися взагалі. Отримані дані свідчать, що більшість тренерів отримують первинні знання про допінг із неформальних джерел – спортивного середовища та медіа, – що зумовлює потребу в подальшому інституційному закріпленні антидопінгових знань на етапах професійної підготовки.

Кількісний аналіз засвідчив, що провідними джерелами антидопінгових знань для українських тренерів є заклади вищої освіти, НАДЦ та національні спортивні федерації. Водночас розподіл джерел залежить від тематики. Так, у формуванні

загальної обізнаності найчастіше згадували телебачення та соціальні мережі (36 %), а також колеги-тренерів (35 %) і заклади вищої освіти (33 %). Джерелом інформації про етичну неприйнятність допінгу тренери вважають передусім офіційні інституції: по 25 % назвали ЗВО, НАДЦ і федерації. У вивченні процедур допінг-контролю провідними каналами є НАДЦ і федерації (по 31 %), тоді як знання про медичні ризики допінгу здобувають переважно у межах формальної освіти (39 %). Правові наслідки порушень найчастіше асоціюються з інформаційними ресурсами НАДЦ (37 %), ЗВО (32 %) і федерацій (30%). Таким чином, у структурі джерел знань поєднуються офіційні та неформальні канали, проте домінує роль національних інституцій.

Більшість опитаних (67 %) уже мали досвід проходження антидопінгової освіти. Серед них основним інструментом навчання виступила онлайн-платформа ADEL Всесвітнього антидопінгового агентства (52 % відповідей), що свідчить про поширення цифрових форматів самостійного навчання. Освітні заходи, організовані національними спортивними федераціями, зазначили 31 % тренерів, а НАДЦ – 32 %. Отримані результати підтверджують, що основними суб'єктами реалізації антидопінгової освіти для тренерів в Україні є національні організації у поєднанні з глобальними онлайн-ресурсами.

Аналіз видів занять показав, що домінують традиційні лекційні та інформаційні форми. Лекції та семінари зазначили 70 % респондентів, вебінари та онлайн-курси – 48 %, цифрові інтерактивні тренінги – 21 %. Практично-орієнтовані формати (воркшопи, практикуми) охоплюють 17 % опитаних, а ігрові методики (case-studies, рольові ігри, симуляційні вправи) – лише 10 %. Інтерактивні тренінги згадали 9 %. Така структура свідчить про переважання теоретичних форматів та недостатнє використання гейміфікованих і досвідно-орієнтованих підходів, які успішно застосовуються в міжнародній практиці [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

У змістовому аспекті антидопінгові програми для тренерів найчастіше охоплюють базові тематичні блоки. Провідними темами є права та обов'язки

спортсменів (83 %), наслідки застосування допінгу (78 %), цінності «чистого спорту» (75 %) і перелік заборонених речовин та методів (73 %). Меншою мірою представлені питання харчових добавок (59 %) та процедур допінг-контролю (55 %). Спеціалізовані теми – система ADAMS (39 %) і терапевтичне використання (TUE) (34 %) – висвітлюються обмежено, тоді як юридичні аспекти розглядаються епізодично або взагалі відсутні. Це свідчить про орієнтацію навчання на загальноосвітній рівень при нестачі поглибленого техніко-правового змісту.

Оцінка ефективності антидопінгового навчання була переважно позитивною: 88 % респондентів вважають освітні програми важливими і корисними для професійної діяльності, 12 % відзначили часткову відповідність очікуванням, і жоден не назвав їх неактуальними. Поряд з цим понад дві третини тренерів (69 %) заявили про потребу у подальшому підвищенні рівня антидопінгової освіти, що підтверджує усвідомлення професійної відповідальності та відкритість до навчання.

Стосовно періодичності навчання, половина респондентів (50 %) вважає оптимальною участь у програмах один раз на рік, ще 21 % – двічі на рік. Таким чином, 71 % тренерів підтримують регулярне навчання з частотою один-два рази на рік. 11 % виступають за щоквартальні заходи, ще 11 % – за навчання перед кожним змагальним сезоном. Отже, більшість тренерів підтримують системну, але помірну освітню модель, узгоджену зі спортивним календарем.

Серед напрямів удосконалення системи антидопінгової освіти тренери найвищу оцінку (4,36 бала за п'ятибальною шкалою) надали необхідності посилення інституційної підтримки – державної політики, фінансування, нормативного регулювання та міжвідомчої координації. Другим за значущістю є підвищення кваліфікації фахівців (3,97 бала). Також респонденти підкреслюють доцільність залучення міжнародних експертів, оновлення освітніх матеріалів та використання сучасних методичних підходів.

Отримані результати свідчать, що українські тренери в цілому демонструють високий рівень обізнаності, усвідомлюють власну роль у запобіганні допінгу в спорті, позитивно оцінюють чинні програми, але

бачать необхідність у їхньому подальшому розвитку. Антидопінгова освіта в Україні сприймається як важлива складова професійної підготовки, що потребує комплексного вдосконалення – від оновлення змісту та методики до інституційного забезпечення.

Окремим напрямом аналізу стало вивчення відношення тренерів до інтеграції антидопінгової освіти у систему спортивної підготовки. Опитування засвідчило високу підтримку ідеї інституційного закріплення освітнього компонента на всіх рівнях спортивної інфраструктури. Переважна більшість респондентів (89 %) вважають доцільним впровадження антидопінгових освітніх заходів у межах діяльності спортивних федерацій та клубів. Це свідчить про усвідомлення важливості постійної присутності антидопінгової тематики у практичному тренувальному процесі, а також про готовність фахівців підтримувати реалізацію відповідних програм на рівні власних організацій.

Не менш показовими є результати щодо підготовки юних спортсменів. 79 % тренерів висловилися за обов'язкове включення антидопінгових освітніх компонентів до програм дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю, а також до освітніх програм закладів вищої освіти за спеціальністю «Фізична культура і спорт».

Результати опитування також засвідчили, що українські тренери високо усвідомлюють власну роль у формуванні цінностей «чистого спорту» серед спортсменів. На запитання «Чи повинні тренери відігравати ключову роль в антидопінговій освіті своїх вихованців?» переважна більшість респондентів (85 %) надали ствердну відповідь. Лише 5 осіб (4 %) не погодилися з цим твердженням, а 15 (11%) виявили невизначеність.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Результати проведеного дослідження засвідчили сформований запит тренерської спільноти на системне впровадження антидопінгової освіти як невід'ємної складової підготовки спортсменів. Переважна більшість респондентів усвідомлюють власну

роль у формуванні культури «чистого спорту» та визнають необхідність постійного професійного вдосконалення у сфері запобігання допінгу. Висловлена підтримка інтеграції антидопінгових компонентів у програми спортивної підготовки, у тому числі на рівні дитячо-юнацьких шкіл, спеціалізованих закладів та вищої освіти, свідчить про готовність тренерів до участі у процесі інституціоналізації освіти з питань доброчесності у спорті. Розвиток антидопінгової освіти, зокрема через підготовку тренерів як провідників цінностей доброчесності, чесності та відповідальності, може розглядатися як важливий чинник відновлення етичних засад спорту.

Виявлено, що наявні освітні програми мають переважно інформаційно-ознайомчий характер, орієнтований на базові етичні та медико-правові аспекти, тоді як технічні, процедурні й правові питання допінг-контролю залишаються недостатньо висвітленими. Значна частина тренерів не має системного досвіду участі в антидопінгових заходах, що зумовлено нерівномірною активністю спортивних федерацій і відсутністю узгодженої міжінституційної взаємодії. Тренери виявляють готовність до переходу від лекційно-інформаційних до інтерактивних, цифрових і практико-орієнтованих форматів навчання, що відповідає сучасним тенденціям розвитку освітнього середовища. Це узгоджується з наявними дослідженнями: лекційно-інформаційні формати виявилися менш результативними порівняно з інтерактивними та практико-орієнтованими заняттями. Отже, використання цифрових технологій, гейміфікації, онлайн-курсів і тренінгових форматів може розглядатися як стратегічний напрям модернізації антидопінгової освіти, який забезпечує формування сталих етичних і поведінкових компетентностей у тренерів та спортсменів.

Отримані результати підтверджують, що ключовими чинниками підвищення ефективності антидопінгової освіти є поєднання державної підтримки, нормативного закріплення та розвитку кадрового потенціалу тренерів з одночасним впровадженням інноваційних методик навчання. Створення єдиної, структурно узгодженої системи антидопінгової освіти з урахуванням міжнародних стандартів

дозволить забезпечити стале формування професійних, етичних і правових компетентностей фахівців галузі фізичної

культури і спорту та сприятиме зміцненню культури доброчесності в українському спорті.

Література

1. Всесвітній антидопінговий кодекс. 2021 [цитовано 2024 Січ 16]. URL: https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/The_Code_2021_UA.pdf
2. WADA. *International Standard of Education (ISE)* [Internet]. 2021 [cited 2024 Jan 15]. URL: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/international_standard_ise_2021.pdf
3. Антонюк О. А., Лісовський М. Д. Зовнішнє середовище в системі олімпійської підготовки // *Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України : зб. матер. VII Міжнародної конференції* (14 листопада 2024 р.). Київ : Ліра-К, 2025. С. 24–26. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/handle/123456789/13768>
4. Хіменес Х., Пітин М., Задорожна О., Стельмах Ю. Актуальні стратегії антидопінгової освіти національного рівня (приклад Німеччини, Норвегії, Австралії та України) // *Академічні візії*. 2025. № 42. С. 1–11. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1951>
5. Антонюк О. А., Лісовський М. Д. Зовнішнє середовище в системі олімпійської підготовки // *Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України : зб. матер. VII Міжнародної конференції* (14 листопада 2024 р.). Київ : Ліра-К, 2025. С. 24–26. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/handle/123456789/13768>
6. Смолюк В. І., Шевчук А. Б., Мудрик Ж. С., Чайковський Д. Й. Особливості сучасної спортивної діяльності здобувачів освіти // *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2024. Вип. 6 (179). С. 213–218. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6\(179\).40](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6(179).40)
7. Тропін Ю. Допінг у спорті: бібліометричний аналіз // *Педагогічна наука і освіта XXI століття*. 2025. № 4. С. 271–282. DOI: <https://doi.org/10.35619/pse.vi4.91>
8. Дубовой В. О., Сіпакова Д. О. Професія тренера як носія олімпійських цінностей: освіта, лідерство, розвиток // *Фізична культура і спорт: сучасні аспекти та тенденції розвитку : матеріали VI Регіональної науково-практичної інтернет-конференції з Всеукраїнською участю* (Полтава, 2025). Полтава : ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. С. 24–26. URL: <https://lnk.ua/k4x9gEkey>
9. Павлюк Є., Павлюк О. Трансформація цінностей олімпізму та професіоналізація олімпійського спорту під впливом глобалізації та ринкових механізмів // *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2025. № 1(1). С. 189–196. [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).89](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).89)
10. Корнійчук Н., Гагіна Л., Корнійчук Ю. Оцінка ступеня поінформованості спортсменів-баскетболістів про проблему використання фармакологічних допінгових препаратів // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2023. № 3. С. 261–268. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/26272>
11. Задоріна О. М., Качан Т. В., Задорін В. В., Варга Н. І. Сучасні технології в освіті: потенціал та тенденції розвитку // *Академічні візії*. 2023. Вип. 19. С. 4–12. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.7936943>
12. Делембовський М. М., Балака М. М., Пристайло М. О., Дяченко О. С. Розробка та впровадження сучасних методів організації освітнього процесу у закладах вищої освіти // *Сучасні технології в освіті та науці : збірник матеріалів конференції*. Київ : КНУБА, 2023. С. 45–52. URL: https://www.researchgate.net/publication/382742596_Rozrobka_ta_vprovadzenna_suchasnih_metodiv_organizacii_osvitno_go_procesu_u_zakladah_visoi_osviti
13. Дмитрієва О. І., Шевченко І. Ю. Сучасні інноваційні методи у освіті // *Впровадження освітніх інновацій у професійну підготовку фахівців : матеріали конференції*. Харків : Харківський національний автомобільно-дорожній університет, 2024. С. 259–262. URL: <https://dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/e616f68b-ac20-48ba-982f-7305c508068d/content>
14. Носік В. Цифрова освіта в спорті: виклики та перспективи // *Фізична культура і спорт: інноваційні підходи до розвитку галузі : матеріали науково-практичної конференції*. Львів : ЛДУФК імені Івана Боберського, 2024. С. 134–138. DOI: <https://doi.org/10.31891/pcs.2023.2.14>
15. Barnes, L. T., Patterson, L. B., & Backhouse, S. H. (2022). A systematic review of research into coach perspectives and behaviours regarding doping and anti-doping. *Psychology of Sport and Exercise*, 59, 101780. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2020.101780>
16. Weber, K., Patterson, L. B., & Blank, C. (2020). Anti-doping education for coaches: A review of the Prevention of Doping in Sports Education (PEAS) project. *Preprint for Psychology of Sport and Exercise*, 51, 101745. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2015.12.002>
17. Boardley, I. D., Smith, A. L., Ntoumanis, N., Gucciardi, D. F., Harris, J., Wilmot, M. P., Allen, M. S., & Patterson, L. B. (2020). Effect of moral disengagement on the effectiveness of anti-doping education. *BMJ Open Sport & Exercise Medicine*, 6(1), e000800. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmjsem-2020-000800>

References

1. World Anti-Doping Code. 2021 [cited 2024 Jan 16]. Available from: https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/The_Code_2021_UA.pdf
2. World Anti-Doping Agency (WADA). *International Standard for Education (ISE)* [Internet]. 2021 [cited 2024 Jan 15]. Available from: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/international_standard_ise_2021.pdf

3. Antoniuk O.A., Lisovskyi M.D. The external environment in the system of Olympic training. In: Actual problems of the educational process in the context of Ukraine's European choice: Proceedings of the 7th International Conference (Kyiv, Nov 14, 2024). Kyiv: Lira-K; 2025. p. 24–26. Available from: <https://repository.knuba.edu.ua/handle/123456789/13768>
4. Jiménez J., Pityn M., Zadorozhna O., Stelmakh Yu. Current strategies of national-level anti-doping education (examples from Germany, Norway, Australia and Ukraine). Academic Visions. 2025;42:1–11. Available from: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1951>
5. Antoniuk O.A., Lisovskyi M.D. The external environment in the system of Olympic training. In: Actual problems of the educational process in the context of Ukraine's European choice: Proceedings of the 7th International Conference (Kyiv, Nov 14, 2024). Kyiv: Lira-K; 2025. p. 24–26. Available from: <https://repository.knuba.edu.ua/handle/123456789/13768>
6. Smoliuk V.I., Shevchuk A.B., Mudryk Zh.S., Chaikovskiy D.Y. Features of modern sports activities of students. Scientific Journal of the Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov. Series 15: Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture (Physical Culture and Sport). 2024;6(179):213–218. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6\(179\).40](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6(179).40)
7. Tropin Yu. Doping in sport: A bibliometric analysis. Pedagogical Science and Education of the 21st Century. 2025;4:271–282. DOI: <https://doi.org/10.35619/pse.vi4.91>
8. Dubovy V.O., Sipakova D.O. The profession of a coach as a bearer of Olympic values: education, leadership, development. In: Physical Culture and Sport: Modern Aspects and Development Trends: Proceedings of the 6th Regional Scientific and Practical Internet Conference with All-Ukrainian Participation (Poltava, 2025). Poltava: State Institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”; 2025. p. 24–26. URL: <https://lnk.ua/k4x9gEkey>
9. Pavliuk Ye., Pavliuk O. Transformation of Olympism values and professionalization of Olympic sport under the influence of globalization and market mechanisms. Physical Culture and Sport: Scientific Perspective. 2025;1(1):189–196. DOI: [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).89](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).89)
10. Korniiichuk N., Hahina L., Korniiichuk Yu. Assessment of the level of awareness of basketball players about the problem of using pharmacological doping substances. Pedagogy, Psychology and Medico-Biological Problems of Physical Education and Sport. 2023;3:261–268. Available from: <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/26272>
11. Zadorina O.M., Kachan T.V., Zadorin V.V., Varha N.I. Modern technologies in education: potential and development trends. Academic Visions. 2023;19:4–12. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7936943>
12. Delembovskyi M.M., Balaka M.M., Prystailo M.O., Diachenko O.S. Development and implementation of modern methods of organizing the educational process in higher education institutions. In: Modern Technologies in Education and Science: Conference Proceedings. Kyiv: Kyiv National University of Construction and Architecture; 2023. p. 45–52. URL: https://www.researchgate.net/publication/382742596_Rozrobka_ta_vprovadzenna_suchasnih_metodiv_organizacii_osviti_go_procesu_u_zakladah_visoi_osviti
13. Dmytriieva O.I., Shevchenko I.Yu. Modern innovative methods in education. In: Implementation of Educational Innovations in Professional Training of Specialists: Conference Proceedings. Kharkiv: Kharkiv National Automobile and Highway University; 2024. p. 259–262. URL: <https://dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/e616f68b-ac20-48ba-982f-7305c508068d/content>
14. Nosik V. Digital education in sport: challenges and prospects. In: Physical Culture and Sport: Innovative Approaches to the Development of the Field: Proceedings of the Scientific and Practical Conference. Lviv: Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture; 2024. p. 134–138. DOI: <https://doi.org/10.31891/pcs.2023.2.14>
15. Barnes L.T., Patterson L.B., Backhouse S.H. A systematic review of research into coach perspectives and behaviours regarding doping and anti-doping. Psychology of Sport and Exercise. 2022;59:101780. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2020.101780>
16. Weber K., Patterson L.B., Blank C. Anti-doping education for coaches: A review of the Prevention of Doping in Sports Education (PEAS) project. Preprint for Psychology of Sport and Exercise. 2020;51:101745. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2015.12.002>
17. Boardley I.D., Smith A.L., Ntoumanis N., Gucciardi D.F., Harris J., Wilmot M.P., Allen M.S., Patterson L.B. Effect of moral disengagement on the effectiveness of anti-doping education. BMJ Open Sport & Exercise Medicine. 2020;6(1):e000800. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmjsem-2020-000800>

Abstract

DUTCHAK Myroslav, KOVAL Kateryna

National University of Physical Education and Sports of Ukraine

ANTI-DOPING EDUCATION IN SPORT: ASSESSMENT OF THE CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS IN UKRAINE (BASED ON A COACH SURVEY)

Education is regarded as a fundamental tool for preventing anti-doping rule violations and as a strategic direction in developing a culture of integrity in sport. Considering the updated requirements of the World Anti-Doping Code and the provisions of the International Standard for Education (ISE), the study of the state, trends, and challenges of anti-doping education in Ukraine is of particular relevance. Coaches occupy a central position within the sports community, performing not only organizational and methodological but also educational and moral functions. They create the athlete's immediate

learning environment, influence value formation, motivation for training, and adherence to fair play principles. Therefore, exploring the level of coaches' anti-doping awareness and their readiness to integrate anti-doping components into training systems is a prerequisite for building an effective national framework of anti-doping education.

To determine the current state of anti-doping education, analyze coaches' attitudes toward its content and effectiveness, and outline directions for its improvement in Ukraine.

A survey of 131 coaches representing 46 sports was conducted online (via Google Forms). Methods included questionnaires, analysis of scientific and methodological literature, and statistical data generalization.

Coaches acknowledge their key role in shaping athletes' anti-doping culture and support the integration of relevant educational components into training programs, primarily through the activities of sports federations, clubs, and educational institutions. Participation in educational programs is perceived as an integral part of professional activity that requires continuous professional development. While coaches positively assess digital learning tools, they prefer interactive and practice-oriented forms of education that ensure deeper knowledge acquisition and the development of applied skills. However, uneven participation in educational activities, insufficient institutional coordination, and limited coverage of technical and legal aspects of anti-doping activities were identified.

Coaches demonstrate a strong sense of responsibility in fostering a culture of "clean sport" and show readiness to engage in educational initiatives. The development of anti-doping education requires a transition from isolated activities to a comprehensive system combining digital resources with interactive learning methods, ensuring consistent collaboration among the National Anti-Doping Center (NADC), sports federations, and educational institutions within a unified educational framework.

Keywords: educational programs; anti-doping activity; doping; coaches; sport; national anti-doping organizations.

Стаття надійшла до редакції / Received 12.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 24.12.2025